

JADWIGA GAŁKA

Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

SŁAWOMIR DOROCCI

Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków, Polska

Rola emigracji klasy kreatywnej w przemianach gospodarki innowacyjnej w Polsce

The Role of Creative Class Emigration in the Changes of an Innovation Economy in Poland

Streszczenie: Jednym z mierników poziomu rozwoju ekonomicznego regionów i krajów jest innowacyjność jego gospodarki. Powszechnie przyjmuje się, że współcześnie głównym czynnikiem rozwoju gospodarki opartej na wiedzy jest wysoki poziom kwalifikacji kapitału ludzkiego. W związku z dużym zapotrzebowaniem na wykształcone kadry oraz nasilającym się procesem globalizacji – osłabiającym bariery migracyjne, we współczesnym świecie coraz silniej uwidacznia się tzw. proces drenażu mózgów. Proces ten obejmuje osoby dobrze i bardzo dobrze wykształcone oraz profesjonalistów, którzy przyciągani są przez wysoko rozwinięte regiony i kraje. Ta selektywna emigracja ma zatem niekorzystny wpływ na potencjał innowacyjny obszarów biedniejszych. Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytania, czy wzrost migracji międzynarodowych z Polski po jej akcesji do Unii Europejskiej spowodował negatywną selekcję kadr pracowniczych w Polsce oraz jak ten proces wpłynął na poziom innowacyjności w skali lokalnej? W pracy wykorzystano dane statystyczne GUS, dotyczące skali i kierunków wyjazdów zagranicznych Polaków po 1 maja 2004 roku oraz dane ankietowe zebrane wśród polskich imigrantów w Londynie w 2010 roku. Z badań wynika, że akcesja Polski do Unii Europejskiej zainicjowała negatywne zmiany struktury zasobów ludzkich, zwłaszcza w dużych miastach kraju, tj. w Warszawie, Krakowie i Poznaniu.

Abstract: The innovativeness of an economy is one of the indicators of national and regional economic development. It is widely accepted that a major factor in the development of a knowledge-based economy is highly skilled human capital. Due to a high demand for an educated workforce and the intensifying process of globalization, which undermines migration barriers, the process of „brain drain” can be increasingly observed in the modern world. This process includes educated and very well educated individuals who are attracted by highly developed regions and countries. Therefore, this selective type of migration has a negative impact on the innovative potential of poorer areas. The aim of this paper is to show how international migration from Poland following the enlargement of the European Union affected the quality of the job applicant pool in Poland. We also want to show how international migration affects the level of innovation on a local scale. We used different sources of data to achieve our goals. This included statistical data provided by the Central Statistical Office (Polish acronym: GUS) and

survey data collected among Polish immigrants in London in 2010. Research has shown that, following Poland's entry into the European Union, changes in the quality of the job applicant pool are evident in large cities such as Warsaw, Kraków and Poznań.

Słowa kluczowe: drenaż mózgów; emigracja; klasa kreatywna; Londyn; Polska

Key words: brain drain; creative class; emigration; London; Poland

WSTĘP

Powszechnie przyjmuje się, że współcześnie w informacyjnej fazie rozwoju cywilizacyjnego zasadniczo zmienia się podstawowa baza ekonomiczna różnej skali układów przestrzennych (Borowiec i in., 2009). Rezultatem tych przemian jest przeobrażanie się struktury rynku pracy oraz coraz większe znaczenie jakości kapitału ludzkiego w kreowaniu rozwoju gospodarczego. Znaczenie kapitału ludzkiego jest szczególnie widoczne w procesach kształtowania gospodarki opartej na wiedzy różnej skali układów przestrzennych (Borowiec 2011; Borowiec, Dorocki, 2011). Klasa kreatywna stała się kluczowym czynnikiem wpływającym na możliwości zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności układów krajowych, regionalnych i lokalnych (Strykiewicz, 2009; Krupa 2012; Mellander, Florida, 2012). Istotną rolę w kreowaniu rozwoju przypisuje się dziś wiedzy i umiejętnościom pracowników, które kształtowane są w procesie edukacji, zwłaszcza na poziomie wyższym (Borowiec 2008). Gospodarka oparta na wiedzy funkcjonuje głównie dzięki wykorzystaniu zasobów wiedzy oraz rozwoju technologii umożliwiającej szybki dostęp do informacji. Fundamentem jej rozwoju jest zatem potencjał do tworzenia i absorpcji innowacji, mających na celu modernizację gospodarki oraz wzrost jej produktywności i konkurencyjności (m.in. Goldberg, 2004; Goldberg i in., 2008; Chojnicki, Czyż, 2008; Dorocki, 2008; Ziolo, 2008; Borowiec, 2010). Nauka i nowoczesna technologia, w tym zaplecze badawcze i kadry naukowe, stanowią zatem determinanty rozwoju społeczno-gospodarczego układów regionalnych i krajowych (Kilar, 2008). Szczególną rolę w rozwoju technologicznym różnych układów przestrzennych przypisuje się kadrom naukowym i specjalistom związanym z sektorem ICT oraz rozwijającym się sektorem biotechnologicznym i nanotechnologicznym (Miyamoto, 2003; Dorocki, Jastrzębski, 2011). Uznaje się zatem, że to głównie kapitał ludzki tych działów gospodarki wraz z jego otoczeniem (usługi i instytucje wspierające innowacyjność i transfer wiedzy) stanowią o rozwoju innowacyjnej gospodarki (Guastella, Oort, 2012). Inną ważną cechą charakteryzującą kadry innowacyjne jest ich deficyt na rynku pracy oraz długi czas i wysokie koszty potrzebne na ich wykształcenie. Skutkuje to dużymi dysproporcjami w ich przestrzennym rozmieszczeniu oraz mobilnością związaną z przyciąganiem ich przez najbardziej konkurencyjne regiony świata. Szczególnie negatywny skutek dla rozwoju gospodarczego regionów i krajów przynosi tzw. drenaż mózgów, odbywający się przez odpływ klasy kreatywnej. Proces negatywnej selekcji migracyjnej osłabia potencjał innowacyjny różnej skali układów przestrzennych, spowalniając ich rozwój, co w konsekwencji wpływa na osłabienie ich konkurencyjności (Rachwał, 2011).

Z dotychczasowych badań z zakresu mobilności przestrzennej ludności wynika, że migracje zagraniczne bardzo często wywołują negatywne procesy w krajach wysyłających. Prowadzą bowiem do depopulacji regionów, utrwalają negatywny wzorzec pracy (głównie migracje sezonowe), negatywnie wpływają na poziom wykształcenia ludności i powodują drenaż mózgow. Tego typu zjawisko można było zaobserwować w niektórych krajach Środkowo-Wschodniej i Południowej Europy (Barteczko, 2006; Glytsos, 2006; Hryniewicz i in., 1992 1997; Ivakhnyuk, 2006; Parkhomenko, 2006). Z najnowszych badań wynika, że otwarcie granic po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 roku wpłynęło na wzrost emigracji wysokiej klasy specjalistów nie tylko z Polski, ale także z innych krajów w tej części Europy (Kaczmarczyk, Okólski, 2005; Kaczmarczyk, 2006). Niestety, wiedza na ten temat jest w dalszym ciągu zbyt uboga, zwłaszcza w układach regionalnych. Dlatego w tym artykule starano się szerzej zbadać to zagadnienie.

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytania: czy wzrost migracji międzynarodowych z Polski po jej akcesji do Unii Europejskiej spowodował negatywną selekcję kadr pracowniczych w Polsce oraz jak ten proces wpłynął na poziom innowacyjności w skali lokalnej?

W pracy wykorzystano różne źródła danych statystycznych i jakościowych. Wśród nich znalazły się dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) o liczbie wymeldowań na pobyt stały. Drugim ważnym źródłem informacji były badania ankietowe, przeprowadzone w Londynie w 2010 roku. Łącznie zebrano 1348 kwestionariuszy, z których 1272 poddano dalszym analizom. Analizując poszczególne pytania, uwzględniono za każdym razem tylko ankiety ważne, tzn. te z odpowiedziami respondentów.

CZYNNIKI ODPLYWU LUDNOŚCI Z POLSKI W ŚWIETLE KONCEPCJI *PUSH-PULL FACTORS*

Akcesja Polski do Unii Europejskiej spowodowała gwałtowny odpływ Polaków za granicę zarówno na pobyt stały, jak i czasowy. Wśród wielu teorii migracyjnych wyjaśniających mechanizmy migracji zarobkowych ludności można odnaleźć koncepcję *push-pull factors*, w ramach której analizuje się przyczyny migracji w kraju pochodzenia oraz czynniki przyciągające w kraju docelowej emigracji (Lee, 1966). Jednym z głównych czynników wypychających z Polski przed rozszerzeniem Unii Europejskiej było wysokie bezrobocie (w 2002 roku sięgało 21,2%). Najwyższa stopa bezrobocia utrzymywała się w Polsce Zachodniej i Północnej, na terenach wysokiego udziału dawnego sektora państwowego w rolnictwie oraz na Kielecczyźnie i na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (Gałka, 2012a). Innym problemem była nadwyżka siły roboczej na terenach wiejskich, zwłaszcza na obszarach należących do dawnego zaboru rosyjskiego. Przeprowadzony w 1996 roku Powszechny Spis Rolny ujawnił 800 tys. (tj. 20%) osób zbędnych wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwie (Rosner, 2009). W kolejnych latach liczba ta zwiększała się. Powodem tej sytuacji było zmniejszenie zapotrzebowania na siłę roboczą w gospodarstwach ze względu na postęp techniczny, powolne zwiększanie się liczby miejsc pracy w miastach oraz zmiany demograficzne związane z wchodzeniem w wiek produkcyjny wyżu demograficznego z lat 80. XX wieku.

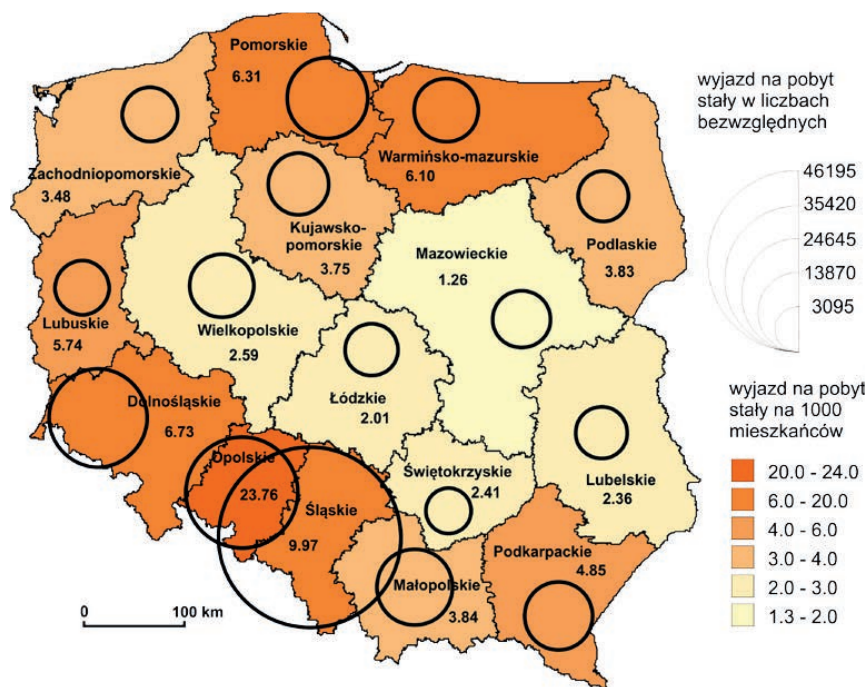
Szansa na poprawę perspektyw życiowych pojawiła się w chwili akcesji Polski do Unii Europejskiej. Obok tradycyjnych kierunków zagranicznych wyjazdów Polaków (Francja, USA, Niemcy), pojawiły się nowe, takie jak Wielka Brytania i Irlandia, które przeżywały niespotykany wcześniej napływ imigrantów z Polski (Gałka, 2012b; Pollard i in., 2006).

SKALA EMIGRACJI Z POLSKI NA POBYT STAŁY PO ROZSZERZENIU UNII EUROPEJSKIEJ

Niewątpliwie bogactwem każdego kraju są jego mieszkańcy. Niestety, akcesja Polski do Unii Europejskiej spowodowała odpływ tysięcy jej obywateli za granicę, z których część już nigdy do niej nie wróci. Tym samym obniżył się potencjał ludnościowy naszego kraju. Oficjalne statystyki dotyczące liczby emigrantów nie są w pełni wiarygodne, gdyż definicja emigranta przyjęta przez GUS pomija osoby, które nie dopełniły obowiązku zgłoszenia wyjazdu w odpowiednim urzędzie. Niemniej jednak dane te pozwalają na określenie pewnych trendów w tym zakresie.

Według danych GUS łącznie w latach 2004–2010 wyjechało z Polski na pobyt stały 189 655 osób, co stanowiło 0,5% ludności kraju. Największy odpływ zanotowano w 2006 roku, po czym od tego roku skala wyjazdów na pobyt stały z roku na rok się zmniejszała. Wynikało to z kilku powodów. Pierwszym z nich było wygasanie rezerw migracyjnych w kraju, drugim zmiana prawa podatkowego, które nakładało obowiązek odprowadzania należności w kraju pochodzenia oraz w kraju zarobkowania. Dopiero po jego zniesieniu część emigrantów zrezygnowała z zamiaru wymeldowania się z pobytu stałego (ryc. 1).

Warto dodać, że do 2008 roku w wyjazdach zagranicznych Polaków na pobyt stały dominowali mężczyźni, którzy, jak wiadomo, są bardziej skłonni do migracji na większe odległości (Ravenstein, 1885). Po czym od 2008 roku dysproporcje pomiędzy liczbą emigrujących kobiet i mężczyzn zaczęły się zmniejszać. W 2009 roku można było zaobserwować wzrost wymeldowań kobiet. Należy to łączyć z procesem zwanym łańcuchem migracyjnym, zgodnie z którym w pierwszej kolejności wyjeżdżają za granicę osoby najodważniejsze i najbardziej skłonne do ryzyka (czyli głównie mężczyźni), które po zapoznaniu się z warunkami życia i pracy w nowym kraju sprowadzają pozostałych członków rodziny, przyjaciół (kobiety z dziećmi) (tab. 1). To, niestety, świadczy o tym, że migracje Polaków przybierają formę trwałych migracji osiedleńczych.

Ryc. 1. Wyjazdy na pobyt stały według województw w latach 2004–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując problem migracji klasy kreatywnej, należałoby się zastanowić, z których regionów wyjechało najwięcej osób. Z badań wynika, że łącznie w latach 2004–2010 najwięcej emigrantów pochodziło z województw o długich tradycjach migracyjnych oraz z terenów, które mocno ucierpiały wskutek restrukturyzacji gospodarki, tj.: śląskiego (24,4%), opolskiego (12,7%) oraz dolnośląskiego (10,4%). Najmniej natomiast wyjechało z województw o małej liczbie ludności oraz z mocno zaawansowanymi procesami starzenia się ludności, tj.: świętokrzyskiego (1,6%) i podlaskiego (2,4%). Regiony te nie były więc na tyle atrakcyjne pod względem dobrze rozwiniętego i zróżnicowanego rynku pracy, aby zatrzymać młodą dobrze wykształconą kadrę pracowniczą na miejscu.

Rozpatrując migracje w odniesieniu do liczby mieszkańców poszczególnych regionów, można było stwierdzić, że największą skalę wyjazdy osiągnęły w województwach: opolskim (2,4% ludności), śląskim (1,0%), dolnośląskim (0,7%) i lubuskim (0,6%). Najmniejszy natomiast ubytek ludności odnotowały województwa: mazowieckie (0,1%), łódzkie (0,2%), lubelskie (0,2%) i świętokrzyskie (0,2%).

Inną kwestią, bardzo ważną z punktu widzenia dalszego rozwoju gospodarki, jest to, kto emigruje z kraju. Dotyczy to głównie takich cech jak wiek oraz wykształcenie. Ponieważ to młodzi i wykształceni obywatele są potencjałem i motorem napędowym rozwoju ekonomicznego państwa.

Tab. 1. Liczba i odsetek mężczyzn wyjeżdżających na pobyt stały z Polski według województw w latach 2004–2010

Województwo	Liczby bezwzględne										Odsetek mężczyzn w ogóle emigrantów										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Polska	9 716	11 880	27 237	20 874	16 162	8 411	7 975	51,5	53,4	58,0	58,8	53,6	45,2	45,9	51,5	53,4	58,0	58,8	53,6	45,2	45,9
dolnośląskie	656	821	2 925	2 168	1 752	979	891	46,2	48,6	56,2	58,6	50,7	45,2	44,4	46,2	48,6	56,2	58,6	50,7	45,2	44,4
kujawsko-pomorskie	210	405	1 334	943	645	346	384	43,8	53,7	56,5	60,4	53,3	46,4	50,1	43,8	53,7	56,5	60,4	53,3	46,4	50,1
lubelskie	93	187	1 088	831	528	221	221	51,1	57,2	63,9	72,6	62,9	44,9	48,1	51,1	57,2	63,9	72,6	62,9	44,9	48,1
lubuskie	186	303	882	744	533	256	232	43,7	50,3	58,9	60,7	54,2	43,8	41,7	43,7	50,3	58,9	60,7	54,2	43,8	41,7
łódzkie	143	277	914	602	472	205	266	47,5	54,0	62,5	61,2	56,5	43,8	47,8	47,5	54,0	62,5	61,2	56,5	43,8	47,8
małopolskie	654	679	1 885	1 333	1 230	602	564	51,4	53,7	59,3	59,1	53,2	45,9	45,8	51,4	53,7	59,3	59,1	53,2	45,9	45,8
mazowieckie	149	210	1 205	845	618	299	265	48,2	51,5	55,1	58,4	57,9	47,0	44,8	48,2	51,5	55,1	58,4	57,9	47,0	44,8
opolskie	2 224	1 940	2 748	2 430	1 924	988	894	58,1	56,8	57,3	55,4	50,8	46,7	48,4	58,1	56,8	57,3	55,4	50,8	46,7	48,4
podkarpackie	414	616	1 707	1 264	1 068	473	404	52,3	54,9	61,0	66,8	59,3	45,5	46,8	52,3	54,9	61,0	66,8	59,3	45,5	46,8
podlaskie	231	270	697	457	359	198	189	46,9	47,8	56,3	60,1	53,7	42,2	44,9	46,9	47,8	56,3	60,1	53,7	42,2	44,9
pomorskie	576	1 044	2 332	1 532	1 129	578	626	53,6	55,9	57,9	58,3	53,4	46,1	44,8	53,6	55,9	57,9	58,3	53,4	46,1	44,8
śląskie	3 228	3 677	5 579	4 630	3 360	1 948	1 830	52,0	53,6	56,6	55,4	51,0	44,8	46,2	52,0	53,6	56,6	55,4	51,0	44,8	46,2
świętokrzyskie	63	68	567	413	422	144	134	43,8	53,1	62,7	65,2	64,7	44,2	43,6	43,8	53,1	62,7	65,2	64,7	44,2	43,6
warmińsko-mazurskie	416	583	1 366	976	694	315	343	45,5	51,6	58,1	58,4	52,7	42,3	46,4	45,5	51,6	58,1	58,4	52,7	42,3	46,4
wielkopolskie	181	267	1 375	1 113	877	522	470	46,2	46,2	60,0	60,1	57,7	44,1	43,0	46,2	46,2	60,0	60,1	57,7	44,1	43,0
zachodniopomorskie	292	533	633	593	551	337	262	45,8	52,4	58,5	60,6	55,9	45,6	46,4	45,8	52,4	58,5	60,6	55,9	45,6	46,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podczas analizy danych dotyczących tylko wyjazdów na pobyt stały okazało się, że mamy do czynienia z bardzo niekorzystnym trendem, ponieważ w badanym okresie niezmiennie największą grupę stanowiły osoby młode i bardzo młode. Sumaryczne dane z lat 2005–2010 wskazują na to, że w strukturze wyjazdów na pobyt stały dominowały osoby w wieku produkcyjnym (83%), następnie przedprodukcyjnym (13%), pozostałe 4% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym (tab. 2). Najwięcej osób młodych wyjechało z województw o największym odpływie migracyjnym (śląskiego, opolskiego i dolnośląskiego).

Tab. 2. Struktura wieku emigrantów na pobyt stały według województw (suma z lat 2005–2010)

Województwo	Liczby bezwzględne			Odsetek		
	przed- produkcyjny	produk- cyjny	poproduk- cyjny	przed- produkcyjny	produk- cyjny	poproduk- cyjny
Polska	22 267	141 681	6 830	100,0	100,0	100,0
dolnośląskie	2 659	15 069	494	11,9	10,6	7,2
kujawsko-pomorskie	1 123	6 084	188	5,0	4,3	2,8
lubelskie	588	4 303	74	2,6	3,0	1,1
lubuskie	957	4 403	89	4,3	3,1	1,3
łódzkie	657	4 052	110	3,0	2,9	1,6
małopolskie	1 514	9 717	321	6,8	6,9	4,7
mazowieckie	796	5 239	300	3,6	3,7	4,4
opolskie	2 113	16 796	1 432	9,5	11,9	21,0
podkarpackie	1 219	8 127	173	5,5	5,7	2,5
podlaskie	619	3 410	93	2,8	2,4	1,4
pomorskie	1 859	11 012	417	8,3	7,8	6,1
śląskie	4 421	33 002	2 559	19,9	23,3	37,5
świętokrzyskie	394	2 509	47	1,8	1,8	0,7
warmińsko-mazurskie	1 160	6 571	221	5,2	4,6	3,2
wielkopolskie	1 212	7 123	184	5,4	5,0	2,7
zachodniopomorskie	976	4 264	128	4,4	3,0	1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

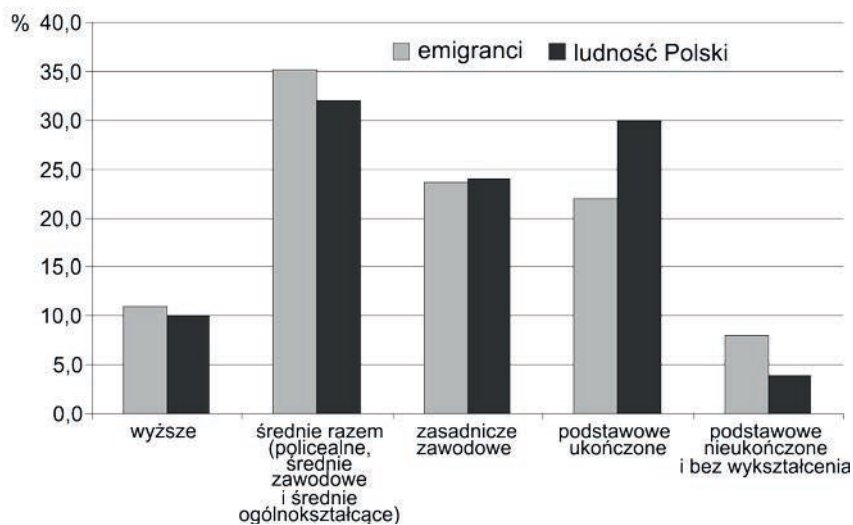
Z kolei dane dotyczące rodzaju wykształcenia emigrantów są mocno niedoszacowanie, ponieważ spora liczba osób nie podaje swojego wykształcenia w odpowiednich formularzach, najbardziej aktualne dane na ten temat pochodzą z 2005 roku.

Jeśli chodzi o poziom wykształcenia, wśród emigrantów dominują osoby z wykształceniem średnim, zasadniczym zawodowym, podstawowym (tab. 3). Niewątpliwym problemem jest jednak drenaż mózgow, który uwidacznia się w przypadku osób z wykształceniem wyższym. Odsetek emigrantów posiadających dyplom jest wyższy niż ich odsetek w społeczeństwie (ryc. 2).

Tab. 3. Struktura wykształcenia emigrantów na pobyt stały według województw

Województwo	Wyższe		Średnie z policealnym		Zasadnicze zawodowe		Podstawowe i gimnazjalne		Niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego		Nieustalone	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Polska	806	1886	3279	6010	2775	4036	1533	3743	1206	1372	7049	5249
dolnośląskie	75	179	255	491	154	228	66	237	131	127	581	441
kujawsko-pomorskie	15	55	83	189	63	117	23	74	33	66	200	214
lubelskie	18	75	65	147	22	27	9	26	24	13	32	42
lubuskie	20	42	90	141	53	97	71	95	40	75	155	139
łódzkie	64	107	76	187	25	41	16	36	28	39	72	93
małopolskie	136	204	341	420	149	166	52	165	82	79	391	242
mazowieckie	34	80	38	82	15	14	11	33	21	18	167	183
opolskie	57	108	482	692	937	1117	314	936	180	157	1181	514
podkarpackie	25	128	329	406	134	168	81	136	61	87	101	178
podlaskie	38	49	113	219	52	48	34	83	46	56	173	106
pomorskie	65	237	227	581	134	293	161	286	82	106	334	332
śląskie	146	390	786	1698	830	1414	598	1255	296	335	2844	1859
świętokrzyskie	15	17	46	57	21	13	6	19	9	5	36	23
warmińsko-mazurskie	19	54	109	230	93	135	52	210	80	85	408	386
wielkopolskie	44	86	86	194	47	62	9	50	27	27	137	147
zachodniopomorskie	35	75	153	276	46	96	30	102	66	97	237	350

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 2. Struktura wykształcenia emigrantów i ludności Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP 2002 i GUS

Łatwo jest również zauważyć dysproporcje związane z selektywnym odpływem wyspecjalizowanej kadry pracowniczej. Okazuje się bowiem, że osoby z wyższym wykształceniem stanowiły 35,6% ogółu emigrantów w województwie mazowieckim, 26,3% w lubelskim oraz 25,5% w łódzkim. Dodatkowo wyniki badań przeprowadzonych w Londynie wskazują na to, że ponad połowa ankietowanych posiadała wyższe wykształcenie (58,5%). Duży udział miały także osoby posiadające wykształcenie średnie (33,9%), zasadnicze zawodowe (6,7%). Osoby z najniższym poziomem wykształcenia (podstawowym) stanowiły zaś 0,9% ogółu ankietowanych.

Problem odpływu osób z wykształceniem wyższym dotyczył przede wszystkim trzech województw: mazowieckiego, małopolskiego i śląskiego, z których wyjechało najwięcej osób. Odnosząc się jednak do struktury wykształcenia emigrantów w układach lokalnych, stwierdzono, że drenaż mózgow dotyczył również regionów słabo rozwiniętych gospodarczo, czyli takich, które nie zapewniały osobom wykształconym odpowiednich miejsc pracy. Były to województwa: świętokrzyskie (70%), lubuskie (66,7%), śląskie (60%) czy lubelskie (59,8%) (tab. 4).

Tab. 4. Struktura wykształcenia Polaków w Londynie według regionów pochodzenia w 2010 roku

Województwo	Ogółem	Wyższe	Średnie	Podstawowe, gimnazjalne, zasadnicze zawodowe	Odsetek osób z wykształceniem wyższym w ogóle ankietowanych
dolnośląskie	72	37	25	10	51,4
kujawsko-pomorskie	52	30	16	6	57,7
lubelskie	92	55	28	9	59,8
lubuskie	15	10	4	1	66,7
łódzkie	62	37	20	5	59,7
małopolskie	116	68	37	11	58,6
mazowieckie	138	103	30	5	74,6
opolskie	19	9	7	3	47,4
podkarpackie	86	48	36	2	55,8
podlaskie	41	14	24	3	34,1
pomorskie	84	41	32	11	48,8
śląskie	105	63	39	3	60,0
świętokrzyskie	30	21	7	2	70,0
warmińsko-mazurskie	30	14	13	3	46,7
wielkopolskie	56	29	23	4	51,8
zachodniopomorskie	40	18	17	5	45,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

PODSUMOWANIE

Reasumując, należy stwierdzić, że akcesja Polski do Unii Europejskiej spowodowała niekorzystny proces emigracji głównie młodych osób, które pochodziły przede wszystkim z terenów o słabym poziomie rozwoju ekonomicznego. Największym problemem jest drenaż mózgow, zwłaszcza z terenów peryferyjnych kraju, tzn. z województw: świętokrzyskiego, lubuskiego, lubelskiego oraz śląskiego. Prowadzi to nie tylko do depopulacji tych terenów, ale przede wszystkim do ubożenia jakości zasobów ludzkich w tych regionach. Należałoby zatem podjąć wysiłki zmierzające do zwiększenia liczby odpowiednich miejsc pracy dla młodych ludzi, zmianę skomplikowanych niekiedy przepisów prawnych, ułatwiających młodym osobom rozwój własnych przedsiębiorstw i w ten sposób zahamować niekorzystny proces emigracji klasy kreatywnej za granicę. Jest to istotne, gdyż badania pokazują, że zdecydowana większość młodych emigrantów nie zamierza wracać do kraju, a tylko nieliczni wykorzystują swój kapitał społeczny po powrocie do Polski (Gałka, 2012a). Tym samym Polska traci tysiące osób, które nie odnalazły się na lokalnych rynkach pracy.

Literatura

- Barteczko, A. (2006). Brain Drain or Brain Gain?, *Warsaw Business Journal*. Pozyskano z: <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Brain-drain-or-brain-gain-1404788.html>
- Borowiec, M. (2008). Rola szkolnictwa wyższego w procesie kształtowania gospodarki opartej na wiedzy. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 4, 24–36.
- Borowiec, M. (2010). *Funkcjonowanie uczelni krakowskiego i rzeszowskiego ośrodka akademickiego w świetle koncepcji układów bipolarnych*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Borowiec, M. (2011). Zmiany kierunków kształcenia akademickiego w Polsce. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 18, 9–22.
- Borowiec, M., Dorocki, S. (2011). Rola kapitału ludzkiego w procesie kształtowania innowacyjności układów regionalnych Francji. W: B. Namyślak (red.), *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 215–228.
- Borowiec, M., Dorocki, S., Jenner, B. (2009). Wpływ zasobów kapitału ludzkiego na kształtowanie społeczeństwa informacyjnego i innowacyjności struktur przemysłowych. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 13, 95–109.
- Chojnicki, Z., Czyż T. (2008). Gospodarka oparta na wiedzy w regionach metropolitalnych i aglomeracjach miejskich w Polsce. *Studia KPZK PAN*, 120, 74–95.
- Dorocki, S. (2008). Gospodarka oparta na wiedzy w założeniach Strategii Lizbońskiej – na przykładzie Francji. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 4, 183–191.
- Dorocki S., Jastrzębski J. P. (2011). Regionalne zróżnicowanie rozwoju biotechnologii w Europie. W: Z. Ziolo, T. Rachwał (red.), *Problematyka 27. Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. Wpływ innowacyjności na rozwój przedsiębiorstw i gospodarki w układach przestrzennych*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 30–31.
- Gałka, J. (2012a). *Polacy w przestrzeni społecznej Londynu u progu XXI wieku*. Praca doktorska niepublikowana, Kraków: IGiP UJ.
- Gałka, J. (2012b). Przestrzenne rozmieszczenie poakcesyjnych imigrantów z Polski w Wielkiej Brytanii wraz z analizą skali imigracji z Polski. *Prace Geograficzne*, 129, 7–22.
- Goldberg, I. (2004). *Poland and the Knowledge Economy. Enhancing Poland's Competitiveness in European Union*. Pruszków: „Rewasz” Publishing House.
- Goldberg, I., Goddard, G., Kuriakose, S. (2008). Building Knowledge Based Economies and Absorptive Capacity to Enhance Growth. W: M. Runiewicz-Wardyn (ed.), *Knowledge Based Economy as a Factor of Competitiveness and Economic Growth*. Warsaw: TIGER Publication, 11–24.
- Glytsos, N.P. (2006). Is Brain Drain from Albania, Bulgaria and Greece Large Enough to Threaten Their Development? *Reports and Analyses*, 14 (06), 1–20.
- Guastella, G., Oort van, F. (2012). *Knowledge Creation vs Knowledge Co-Production: Knowledge Intensive Business Services and Innovative Activity in EU Regions*. ERSA Conference Papers Number ersa12p424, European Regional Science Association. Pozyskano z <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa12/e120821aFinal00426.pdf>
- Hryniewicz, J., Jałowiecki, B., Mync, A. (1992). *Ucieczka mózgów ze szkolnictwa wyższego i nauki. Raport z badań*. Warszawa: Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego.
- Hryniewicz, J., Jałowiecki, B., Mync, A. (1997). *Ruchliwość pracowników naukowych w latach 1994–1997*. Warszawa: Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego.
- Ivakhnyuk, I. (2006). Brain Drain from Russia: In Search for a Solution. *Reports and Analyses*, 15 (06), 1–14.

- Kaczmarczyk, P. (2006). Highly Skilled Migration from Poland and Other CEE Countries – Myths and Reality. *Reports and Analyses*, 17 (06), 1–28.
- Kaczmarczyk, P., Okólski, M. (2005). *Migracje specjalistów wysokiej klasy w kontekście członkostwa w Unii Europejskiej*. Warszawa: UKIE.
- Kilar, W. (2008). Zatrudnienie w działalności badawczej i rozwojowej jako czynnik rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 4, 60–69.
- Krupa, K. (2012). Narzędzia otwartej ekonomii – kapitał intelektualny, RTE oraz coaching (zarys wybranych poglądów i wyniki badań). *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 19, 9–27.
- Lee, E.S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3 (1), 47–57.
- Mellander, Ch., Florida, R. (2012). The Rise of Skills: Human Capital, the Creative Class and Regional Development. *CESIS Electronic Working Paper Series*, 266. Pozyskano z: <http://ideas.repec.org/p/hhs/cesisp/0266.html>
- Miyamoto, K. (2003). Human Capital Formation and Foreign Direct Investment in Developing Countries. *OECD Development Centre Working Paper*, 211.
- Parkhomenko, N. (2006). Migration of Highly-qualified Professionals from Ukraine: Current Situation and Future Threats. *Reports and Analyses*, 18 (06), 1–7.
- Pollard, N., Latorre, M., Srisakandaram D. (2008). *Floodgates or Turnstiles? Post-EU Enlargement Migration Flows to (and from) the UK*. London: IPPR.
- Rachwał, T. (2011). Industrial Restructuring in Poland and Other European Union States in the Era of Economic Globalization. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 19, 1–10.
- Ravenstein, E.G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48 (2), 67–235.
- Rosner, A. (2009). *Uwarunkowania społeczno-gospodarcze związane z restrukturyzacją funkcji rolniczej wsi*. Pozyskano z: http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_krajowy/polska_polityka_przestrzenna/prace_nad_KPZK_2008_2033/Documents/Rosner.pdf
- Stryjakiewicz, T. (2009). Lokalizacja firm i zachowania przestrzenne pracowników sektora informatycznego (na przykładzie poznańskiego obszaru metropolitalnego). *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 13, 21–33.
- Zioło, Z. (2008). Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 4, 12–23.

Jadwiga Gałka, dr, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej.

Ukończyła studia geograficzne na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie oraz studia doktoranckie na Uniwersytecie Jagiellońskim. Obecnie pracuje jako asystent w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół poakcesyjnych migracji Polaków, w tym głównie na badaniu przestrzennej i społecznej mobilności nowych polskich imigrantów w Londynie.

Jadwiga Gałka, graduated from the Pedagogical University of Cracow, MA degree in Geography, PhD in Geography (the Institute of Geography and Spatial Management of the Jagiellonian University). Assistant at the Institute of Geography and Spatial Management of the Jagiellonian University. Her research interests are tied with post-accession migration of Poles, focusing around spatial and social mobility of new Polish immigrants in London.

Sławomir Dorocki, dr, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Geografii, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej.

Absolwent studiów z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, doktor nauk humanistycznych w zakresie historii (Instytut Europeistyki – Uniwersytet Jagielloński). Adiunkt w Instytucie Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Jego zainteresowania badawcze skupiają się wokół problematyki regionów i procesów regionalizacji społeczno-gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem zróżnicowania przestrzeni europejskiej oraz procesów integracji europejskiej i uwarunkowań historycznych.

Sławomir Dorocki, graduated from Pedagogical University of Cracow, MA degree in Geography, PhD in History (the Institute of European Studies of the Jagiellonian University). Senior Lecturer at the Pedagogical University of Cracow, the Institute of Geography. His research interests are tied with regional problems and processes of socio-economic regionalization, with particular emphasis on the diversity of Europe, processes of European integration and historical conditions.

adres/address: Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Instytut Geografii

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej

ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska (Sławomir Dorocki)

Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków, Polska (Jadwiga Gałka)

e-mail: sdorocki@up.krakow.pl (Sławomir Dorocki),

jadwiga.galka@uj.edu.pl (Jadwiga Gałka)